

English-speaking world uses the term brainhood and which can be translated into the Croatian language with the new word *mozgovnjaštvo*. The derived Croatian term for a cerebral subject (brain) who is a representative of *mozgovnjaštvo* (brainhood) would be *mozgovnjak*. *Mozgovnjaštvo* (brainhood) advocates the idea or belief that we are all that we are, or all that we can be, thanks to the brain. Brainhood tends to place subjectivity somewhere in the body and regards it as the result of exclusively neural mechanisms, separated from anything social, human and religious. From the point of view of linguistics, *mozgovnjak* and *mozgovnjaštvo* are new words that fit into the formation system of the modern Croatian standard language. *Mozgovnjak* is a noun formed from an adjectival base using the suffix -jak (combined with iotation), and *mozgovnjaštvo* is a noun formed from a noun stem with the suffix -stvo (with a historical phonetic change: k + stvo > štvo).

Key words: brainhood, cerebral subject, personhood, personality, *mozgovnjak*, *mozgovnjaštvo*, derivatives formed by endings -jak (from adjectival bases) and -stvo (from noun bases).

PITANJA I ODGOVORI

SUPER

čitatelj J. S. iz Višnjevca pita nas što sve može značiti *super*. Naime, uočio je da se *super* upotrebljava vrlo široko i da ima brojna značenja pa ga zanima kojom bi se hrvatskom riječi najprikladnije mogao zamijeniti jer smatra da je *super* nepotrebna tuđica.

Naš hrvatski jezik, i onaj svakodnevni, razgovorni, ali i onaj javni, na žalost danas sve više i više (o)diše stranim riječima suvremenoga svijeta. Svakodnevno učestalo čujemo neke doista potpuno nepotrebne tuđe (poglavito engleske) posuđene riječi koje u posljednje vrijeme strjelimice ulaze u hrvatski. Možda će se komu činiti pretjeranim ako takve riječi proglasimo doslovce nametnicama, ali riječ *super*, kakva je u nas u današnjoj uporabi, najbolje će potvrditi kako takve riječi doslovce „usisavaju“ u sebe ogroman broj različitih hrvatskih riječi sličnoga značenja.

U Babićevoj je Tvorbi riječi (2002.) *super* zabilježen kao predmetak tuđega podrijetla koji ne dolazi samostalno, nego kao „vezani

prefiks *super-*“ (str. 37.), odnosno „prefiksalni morfem koji ne dolazi kao samostalna riječ“ i navodi se uz ostale vezane prefikse tuđega podrijetla: „*a-, ab-, anti-, arci-, arhi-, ark-, de-, dija-, dis-, eks-, epi-, hiper-, in-, infra-, inter-, ko-, kontra-, naj-, nak-, nuz-, ob-, pa-, para-, post-, pra-, pre-, prez-, pro-, raz-, re-, su-, sub-, super-, trans-, ultra-, un-, vice-, zak-*“ (str. 48.) Brojni se primjeri tvorevnica s predmetkom *super-* navode u poglavlju o prefiksnoj tvorbi imenica i pridjeva: „*super-* (od lat. *super* ‘gore, odozgo, nad, iznad, povrh, više’). Prefiks *super* najčešće dolazi u pojačajnom značenju. Izriče da je ono što označuje osnovna riječ u (veoma) velikoj mjeri, u značenju prefiksa *nad-, naj-* i osnove *vele-*: *superbiser, superbogataš, superčovjek, supergalaksija, superjaje, superkompliment, superlula, superljepotica, supermuškarac, superneboder, supernaranča, superoklopnjača, superpravnic, superpjevačica, superpuška, superradnik, supertvrđava...* Katkada izriče da je što nad, iznad čega u hijerarhijskom značenju: *superarbitar, superkomisija (ob. natkomisija), superrevizija...*“ (str. 380.); „Prefiks

super- dolazi ispred stranih i domaćih pridjeva sa značenjem u velikoj mjeri, u veoma pojačanom značenju osnovnoga pridjeva, ali u djelomičnoj opreci s *pre-* koji često ima značenje u prevelikoj mjeri. Dolazi uglavnom u znanstvenom i publicističkom stilu. Takvi su pridjevi: *superbogat, superčvrst, superdarovit, superdebeo, superekspresni, supergust, superjak, superlak, superluksuzan, supermunjevit, supernaoružan, superširok, supertajni, supertanak, superveseo, supervisok, supervodljiv...*“ (str. 500.)

Valja razlikovati *super-* kao predmetak i *super* kao samostalnu riječ. Kao što je iz gornjih navoda razvidno, *super-* je kao predmetak tuđega podrijetla zamjenjiv različitim hrvatskim predmetcima: *nad-, naj-, pre-, vele-*. Ovdje se ne govori o predmetku *super-*, nego o samostalnoj riječi *super*.

Posuđenica *super* izvorno je zapravo latinskoga podrijetla, no današnji naraštaji (osobito mlađi) tu riječi prepoznaju ponajprije kao englesku unesenicu u hrvatski jezik, odnosno kao amerikanizam koji je po svojoj čestotnosti sličan izrazu *O. K.*

Iz Klaićeva Rječnika stranih riječi doznajemo da je *super* latinizam koji izvorno ima priložno i prijedložno značenje: *gore, odozgo, nad, iznad, povrh, više*. No Anićev Rječnik hrvatskoga jezika ne navodi prvotno latinsko podrijetlo leksema *super*, nego ga bilježi kao nesklonjivi žargonski anglizam u pridjevnom značenju: *izvrstan, odličan, najbolji, te u priložnom značenju: izvrsno, odlično, sjajno, na najbolji način, a i to da super može biti imenica u značenju vrste goriva za motorna vozila*. Anić dodaje još podatak o njegovoj prefiksnoj ulozi u složenicama: „kao prvi dio riječi označava da je izraženo ili zastupljeno u najvećoj mjeri ono što je u drugom dijelu“, npr. *supermomak* (Anić, 1998.). Uglavnom jednako tako nalazimo i u Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika (Jojić i sur., 2015.).

Još prije više od četvrt stoljeća o leksemu *super* u hrvatskome jeziku pisao je Stjepko Težak u svojim jezičnim savjetnicima u dvama člancima: O supersuperlativu (1991.) i Superfluentna supremacija *supera* (1999.). Težak ističe kako je upotreba žargonskih „sveznačnica“, kao što je riječ *super*, „izazvana brzopletošću, nerazmišljanjem, izbjegavanjem duhovnoga napora“ (Težak, 1999., str. 142.). Prosuđuje da, kao i ostaloj *engleštini* pristigloj odnedavna u naš jezik, uzrok našoj prekomjernoj uporabi *supera* pri ocjeni svega i svačega pronalazimo isključivo u modi i pomodnosti. Težak pri tome navodi zapis jedne sedmoškolke, koju su učitelji naučili misliti o jeziku: „Uobičajeno je već da se među mladima može čuti: *Majica ti je super! Tvoji roditelji su super! Ti imaš super ocjene!* (...) Ali nije neobično i što će reći liječnik: *Pa tvoje zdravlje je super, ti si zdrav kao dren!* Ne će iznenaditi i riječi žene: *Pa kako si našla taj posao? Super posao!* Ili ako iz učiteljskih usta začujemo: *Djeca su danas začudo bila super!*, bit će nam drago. Iako nam se ponekad lakše izraziti jednostavno sa ‘super’, ta riječ i nije uvijek tako pogodna. Ona osiromašuje hrvatski jezik jer ljudi sve češće zaboravljaju riječi koje su isto što i ‘super’, ali točnije, preciznije: *divno, prelijepo, šaljivo, poučno, zanimljivo, vedro, ljupko, razigrano...*“ (Težak, 1999., str. 142.)

Slična su promišljanja i osječkih studenata učiteljskoga studija, budućih učitelja razredne nastave, koji su na kolegiju Hrvatski jezik zapisali vrlo opsežan, čak zabrinjavajuće dugačak niz domaćih riječi ili dobro udomaćenih tuđica (među kojima i brojne međunarodnice) koje *super* postupno sve više istiskuje iz uporabe. Tako je ove akademske godine studentica prve godine Dora Klaić nanizala čak 77 različitih hrvatskih riječi i izraza namjesto kojih nam u različitim kontekstima, a obično svakodneвно, dolazi ta jedna jedina tuđa primljenica – *super*: atrak-

tivno, bajkovito, besprijekorno, božanstveno, briljantno, čarobno, čudesno, dinamično, dirljivo, divno, dobro, dojmljivo, dražesno, efektno, elegantno, energično, fantastično, fascinantno, fenomenalno, fino, genijalno, glamurozno, idealno, idilično, impresivno, inspirativno, interesantno, intrigantno, iznenađujuće, izvanredno, izvrsno, krasno, lijepo, ludo, maestralno, majstorski, maštovito, moćno, nadrealno, nenadmašivo, neopisivo, neponovljivo, nestvarno, nezaboravno, očaravajuće, odlično, otkaćeno, otmjeno, perfektno, poetično, prekrasno, primamljivo, pristojno, profinjeno, raskošno, savršeno,

senzacionalno, simpatično, sjajno, slatko, solidno, spektakularno, svečano, uglađeno, ugodno, upečatljivo, uzbudljivo, veličanstveno, veselo, vrhunski, zabavno, zadivljujuće, zanimljivo, zgodno, žestoko, živahno, žustro.

Primjeri zamjena za samo tu jednu tuđu riječ (*super*) jasno govore kako su u hrvatskome jeziku neke tuđice zapravo potpune nepotrebice u njegovu rječničkom blagu, jer kako se pokazalo, doslovce su na štetu njegova bogatstva. „Sveznačnica“ *super* brojne druge hrvatske riječi istoga značenja *superiorno* uklanja iz naše svakodnevne komunikacije, a da toga nismo ni svjesni.

Dubravka Smajić

dsmajic@foozos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.10>

VATIKAN I SVETA STOLICA

Što je Vatikan, a što Sveta Stolica te kako treba pisati: Sveta Stolica ili Sveta stolica, pitanja su na koja nema jednoznačna odgovora. Problem je dobro opisao Mijo Lončarić kada je na zahtjev Državnoga zavoda za normizaciju Republike Hrvatske, predlažući hrvatska imena država svijeta za hrvatsku normu, uz državu Vatikan zapisao: „*Vatikan*. Postoji i drugo ime za tu posebnu državu – *Sveta Stolica*, što odgovara i engleskom liku u ISO (*Holy Seat*[!]). Pri definitivnom određivanju službenoga naziva možda će odlučivati politički razlozi.“ (Mijo Lončarić, 1994., *Hrvatska imena država*, Jezik, god. 42., br. 1. str., 1. – 9.). Njegovo se naslućivanje ostvarilo. Politički, ili koji drugi, razlozi odlučili su da se ime države Vatikan promijeni pa u kasnijim službenim popisima nalazimo ovako: „SVETA STOLICA, dvoslovná oznaka VA, troslovná VAT i brojčana 336.“ Na popisu pak od 1. 1.

2023. (<https://publications.europa.eu/code/hr/hr-5000500.htm>) stanje je ovakvo: „Sveta Stolica/Država Vatikanskoga Grada“, a pod „Vatikanski Grad: vidjeti – Sveta Stolica“. Isti model slijedi Italija i vjerojatno i druge države (napomenimo samo da ime ‘Vatikanski Grad’ vrlo neobično, kao da kažemo ‘Zagrebački Grad’).

Međutim, Vatikan/Sveta Stolica sebe predstavlja drukčije. Kada se otvori vatikanska web stranica (vatican.va), na vrhu se pojavi naslov ‘Sveta Stolica’, a u dnu lijevo poveznica ‘Država grad Vatikan’, odnosno ovisno o jeziku koji se izabere: Stato della città del Vaticano, État de la cité du Vatican, Vatican city state itd. Ta poveznica (npr. na talijanskom) između ostaloga nudi izbor: Stato e governo/Note generali/Origini e natura, gdje čitamo: „Država Vatikan nastala je Lateranskim ugovorom koji su Sveta Stolica i Italija sklopile 11. veljače 1929. i ratificirale 7. lipnja 1929. Njezina osobnost kao suverenog tijela međunarodnog javnog